

**กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี
ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร***
**A Mediation Process by Buddhist Peaceful Means of Juvenile
and Family Court of Bangkok**

ธัชชาพัฒน์ ยุกตานนท์

Tascharpat Yuktananda

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย

Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

Corresponding Author's Email: 3orchid.co.ltd@gmail.com

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร และเพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยเน้นการวิจัยเชิงเอกสารและการสัมภาษณ์ผู้ทรงคุณวุฒิด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทและด้านพระพุทธศาสนาเถรวาท โดยผู้วิจัยใช้การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ผลการศึกษาพบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครมีดังนี้คือ ให้คู่กรณีแสดงออกด้วยความสมัครใจและความพึงพอใจของทั้งสองฝ่าย มีการประนีประนอมผ่อนปรนให้แกกันและการรักษาความลับของคู่กรณี โดยผู้ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทต้องมีความซื่อสัตย์ มีความเป็นกลาง มีความคิดสร้างสรรค์ ไม่มีอคติ มองโลกในแง่ดี อดทน เป็นผู้ฟังที่ดี มีความยืดหยุ่นในการแก้ไขปัญหา วิริยะอุตสาหะ วางตัวได้อย่างเหมาะสม ให้เกียรติคู่กรณี มีทักษะในการสื่อสาร รวมไปถึงมีความรู้และประสบการณ์ในการไกล่เกลี่ย สามารถสร้างความไว้วางใจ ในขณะที่สภาพปัญหาและอุปสรรคกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานคร ประกอบด้วย ปัญหาและอุปสรรคที่มีสาเหตุมาจากตัวคู่ความเองและมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ส่วนรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางพระพุทธศาสนาเถรวาทตามแนวทางพุทธสันติวิธีตามหลักอริยสัจ 4 มีลำดับขั้นตอน ดังนี้ 1) วิเคราะห์ให้เห็นทุกข์ 2) เจรจาด้วยปิยวาจา 3) มีเมตตา 4) ปราศจากอคติ และ 5) มุ่งสู่การให้อภัยซึ่งกันและกัน

คำสำคัญ: กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท; พุทธสันติวิธี; ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง; ผู้ประนีประนอม

*Received July 23, 2021; Revised December 23, 2021; Accepted December 29, 2021

Abstract

The research article aimed at 1) studying the principles and dispute mediation process of the Central Juvenile and Family Court of Bangkok; and 2) studying the problems and the Buddhадhamma related to dispute mediation process of the Central Juvenile and Family Court of Bangkok. The study used a qualitative research method, focusing on documentary research and interviews with experts in dispute mediation and Theravada Buddhism. To correspond to the research objectives, content analysis was employed.

From the study, it has been discovered that principles and process of dispute mediation by Buddhist peaceful means of the Central Juvenile and Family Court of Bangkok are that both parties to the conflict express voluntary satisfaction with the compromise result, in which the mediator must keep both parties' confidentiality and possess the following qualities: intelligence, honesty, impartiality, creativity, optimism, patience, being a good listener, flexibility in problem-solving, attempt, appropriate behavior, respect for both parties, communication skills, knowledge and experience in meditation, so that the mediator can build trust from both parties. Problems in dispute mediation in the Central Juvenile and Family Court of Bangkok are caused by both the parties to the conflict and the mediator. In Theravada Buddhism, a model for dispute mediation according to the Buddhist peaceful means is centered on Ariyasacca (the Four Noble Truths) comprising: 1) analyzing in order to identify suffering; 2) communicating based on piyavācā (kindly and beneficial words); 3) having compassion; 4) being impartial; and 5) forgiving one another.

Keywords: Dispute Mediation Process; Buddhist Peaceful Means; Central Juvenile and Family Court; Mediator

บทนำ

เนื่องจากผู้คนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่แตกต่างกัน ความขัดแย้งมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ได้รับหรือมีการตอบสนองในสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการ หรือแสวงหาในสิ่งที่เป็นประโยชน์ของตนหรือกลุ่มของตนและในหลาย ๆ กรณี บุคคลอาจแสดงออกหรือกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอันจะนำไปสู่ความรุนแรง (Silpamahabandit, 2007) บางครั้งความรุนแรงได้กลายเป็นข้อพิพาทแบบที่ต้องการเอาชนะซึ่งกันและกันให้จึงได้จนเกิดการฟ้องร้องกัน (Litigation) เพื่อให้ตนได้เป็นฝ่ายชนะ การใช้คนกลางในการเจรจาไกล่เกลี่ย (Mediation) จึงมีความสำคัญและถูกนำมาใช้เพื่อจัดการกับความขัดแย้งที่ไม่สามารถเจรจาตกลงกันเองได้ (Worakitsophonpaisan, 2009) ซึ่งในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรม กลไกที่

สำคัญคือ การที่ผู้ประนีประนอม สามารถที่จะประยุกต์หลักทฤษฎีกับการปฏิบัติให้สอดคล้องกัน โดยเฉพาะการนำวิธีการสื่อสารมาใช้เชื่อมประสานการเจรจาระหว่างคู่พิพาทได้อย่างสร้างสรรค์และใช้ผสมผสานร่วมกับแนวคิดทฤษฎีและรูปแบบการจัดการความขัดแย้งได้อย่างกลมกลืนและต่อเนื่องถึงผลสัมฤทธิ์ต่อความสำเร็จ สร้างความพึงพอใจให้กับทุกฝ่ายได้ ก่อเกิดความเข้าใจและความรู้สึกที่เป็นไปในแนวทางที่จะเสริมสร้างความสัมพันธ์ที่ดีระหว่างกัน (Praditthakorn et al. 2013)

เมื่อมาพิจารณาเฉพาะสถิติคดีที่มีการฟ้องร้องกันที่ศาลศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพฯ เมื่อปี พ.ศ. 2563 พบว่า มีคดีเยาวชนและครอบครัวรวม 3,431 คดี แบ่งออกเป็นคดีค้างมา จำนวน 780 คดีคดีรับใหม่ จำนวน 2,651 คดี และสามารถทำคดีเสร็จสิ้นไปจำนวน 2,480 คดี ทำให้ประชาชนในส่วนกลางได้มีโอกาสในการฟ้องคดีเยาวชนและครอบครัวและได้รับการพิจารณาพิพากษาเสร็จสิ้นไปด้วยความรวดเร็ว ทั้งในรูปแบบของการตัดสินคดีและการไกล่เกลี่ยโดยผู้ประนีประนอมประจำศาล และเพื่อให้การบริหารงานเป็นไปอย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้น รวดเร็วยิ่งขึ้น และเป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการบริหารงานของทางราชการ ซึ่งศาลเยาวชนและครอบครัวมีอำนาจพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในคดีอาญาที่มีข้อหาว่าเด็กหรือเยาวชนกระทำความผิด คดีอาญาที่ศาลซึ่งมีอำนาจพิจารณาตัดสินคดีได้ตามมาตรา 97 วรรคหนึ่งคดีครอบครัว คดีคุ้มครองสวัสดิภาพ คดีอื่นที่มีกฎหมายบัญญัติให้เป็นอำนาจหน้าที่ของศาลเยาวชนและครอบครัวตามพระราชบัญญัติศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2553 มาตรา 10 (Office of the Court of Justice, 2021)

โดยหลักการและแนวคิดด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมจากผลการศึกษาของ Akarathitipong (2014) ที่พบว่า ผู้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมที่ดีจะต้องมีความเป็นตัวของตัวเองและไม่ลำเอียง มีความเป็นตัวของตัวเอง เมื่อใดที่ฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดเกิดความสงสัยว่าผู้ไกล่เกลี่ยมีความลำเอียงเข้าข้างฝ่ายอื่น ความเชื่อมั่นในตัวผู้ไกล่เกลี่ยจะสูญเสียไป ความสำเร็จในการไกล่เกลี่ยจะมีได้ยาก มากกว่านั้น Thosuwanchinda (2008) มองว่าผู้ประนีประนอมนั้น จะต้องสามารถสรุปประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการเจรจาต่อรองได้อย่างรวดเร็ว ไม่ยึดถือและมีประสิทธิภาพ สามารถนำไปสู่ข้อสรุปที่เป็นประโยชน์ต่อคู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้โดยที่ผู้ประนีประนอม จะต้องใช้ประโยชน์จากประเด็นที่สามารถสรุปได้ สอดคล้องกับข้อกำหนดของ Office of the Court of Justice (2016) ว่าด้วยเรื่องของคุณสมบัติผู้ประนีประนอมว่า จะต้องทำตัวให้เกิดความเลื่อมใส ศรัทธา การวางตัว การแสดงออก จะต้องใช้จิตวิทยาสามารถครองใจคู่ความผู้เข้ารับการไกล่เกลี่ยทั้งสองฝ่าย ผู้ไกล่เกลี่ยต้องรู้สภาพปัญหาแห่งคดี มีความรู้ รอบตัว และทำให้คู่ความเห็นว่า ผู้ไกล่เกลี่ยมีความพร้อมที่จะช่วยเยียวยาบรรเทาความเสียหายของคู่ความทั้งสองฝ่ายได้ ซึ่งจากผลการศึกษาของนักวิชาการชี้ให้เห็นว่า พื้นฐานของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทนั้นเน้นหนักไปในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมเป็นที่ประจักษ์ ซึ่งนอกจากจะทำให้ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเป็นที่น่าเชื่อถือและได้รับการยอมรับจากคู่พิพาทแล้ว กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทก็จะดำเนินไปอย่างราบรื่น และมีแนวโน้มว่าจะประสบความสำเร็จได้มากขึ้นอีกด้วย

คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทจากข้อค้นพบของนักวิชาการที่ได้กล่าวมาในข้างต้นนั้น เป็นสิ่งที่ยืนยันได้ว่า คุณสมบัติของผู้ประนีประนอมข้อพิพาทเป็นสิ่งที่สำคัญและส่งผลกระทบต่อความสำเร็จในการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทอย่างมีนัยสำคัญ แต่จากข้อมูลของ Office of the Court of Justice (2021) ชี้ให้เห็นว่า ในปี 2563 จำนวนคดีเยาวชนและครอบครัวกว่า 3,431 คดี ผู้ประนีประนอมสามารถทำคดีเสร็จสิ้นไปเพียง 2,650 คดี หรือคิดเป็นกว่าร้อยละ 77.25 ซึ่งแสดงให้เห็นว่ายังมีคดีอีกกว่าร้อยละ 22.75 ที่ยังไม่สามารถจะทำให้สำเร็จลงไปได้ด้วยดี ทั้งนี้ก็เนื่องมาจากการไกล่เกลี่ยประนีประนอมในรูปแบบเดิม ๆ อาจจำเป็นต้องได้รับการปรับปรุง และนำความรู้ ทักษะหรือหลักปฏิบัติในด้านอื่น ๆ เข้ามาประยุกต์และบูรณาการร่วมกัน เพื่อให้เกิดแนวทางในกระบวนการไกล่เกลี่ยที่มีประสิทธิภาพมากขึ้น ซึ่งผู้ประนีประนอมเป็นผู้ที่มีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการไกล่เกลี่ยคดีเยาวชนและครอบครัว และช่วยให้คดีความสามารถคลี่คลายไปในทางที่ดีได้กว่าการตัดสินความขัดแย้งด้วยกฎหมาย ในขณะเดียวกัน การนำรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีมาประยุกต์ใช้ก็เป็นอีกหนึ่งแนวทางที่จะช่วยให้ผู้ที่ทำหน้าที่ในการไกล่เกลี่ยประนีประนอมสามารถมีประสิทธิภาพและมีความปรองดองมากขึ้นได้ ซึ่งการใช้แนวทางสันติตามหลักวิธีพุทธศาสนาจะช่วยให้เกิดการสร้างกระบวนการเจรจาและบรรยากาศที่เป็นมิตร มีความเอื้อเฟื้อเมตตา กรุณา อุเบกขา และความปรารถนาดีต่อกัน สามารถเจรจาทกลงกันได้โดยสันติวิธี ปราศจากความรุนแรงและความขัดแย้งอื่น ๆ ตามมาได้ ดังนั้น ผู้วิจัยจึงได้เล็งเห็นความสำคัญของกระบวนการไกล่เกลี่ยประนีประนอมโดยผู้ประนีประนอมทำหน้าที่เป็นคนกลางในการเจรจา เพื่อหาทางออกที่ดีร่วมกัน โดยนำแนวทางการสร้างสันติตามวิถีพุทธมาประยุกต์ใช้ร่วมกับแนวทางการไกล่เกลี่ยทางโลก โดยใช้ศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครเป็นพื้นที่ในการศึกษาและเก็บข้อมูล เพื่อหาแนวทางในการสร้างความปรองดองทางเลือกใหม่ ๆ โดยใช้หลักทางพระพุทธศาสนาเข้ามาช่วยในการไกล่เกลี่ยประนีประนอม และสร้างความปรองดองให้เกิดขึ้น ซึ่งจะช่วยแบ่งเบาภาระการพิจารณาคดีของศาลยุติธรรมได้อย่างมีประสิทธิภาพและเกิดประโยชน์สูงสุดต่อประชาชนอย่างแท้จริง

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร
2. เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research methodology) โดยใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) จากแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน โดยมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 การศึกษาด้านเนื้อหาเอกสารแนวคิดทฤษฎี (Documentary Study) ผู้วิจัยได้ทำการศึกษาและรวบรวมข้อมูล จากเอกสารและหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับสันติวิธี หลักพุทธสันติวิธี แนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ย แนวคิดเกี่ยวกับความขัดแย้งและการจัดการความขัดแย้ง แนวคิดและหลักธรรมที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในทางพุทธศาสนา และหลักการและหลักธรรมที่เป็นแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งผลการทบทวนเอกสารและวรรณกรรมเหล่านี้แสดงความสัมพันธ์ที่แสดงให้เห็นถึงแนวทางในการสร้างแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน โดยมีหัวข้อในการสัมภาษณ์ดังนี้

- 1) ปัญหาและอุปสรรคของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท
- 2) รูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธี
- 3) ข้อเสนอแนะเพิ่มเติมอื่น ๆ

ขั้นตอนที่ 2 การศึกษาในภาคสนาม (Field Study) ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลเชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

1) ทำการศึกษาและคัดเลือกกลุ่มตัวอย่างเพื่อให้ข้อมูลเชิงลึก 2 กลุ่ม โดยการสุ่มแบบเจาะจง (Purposive Sampling) คือ 1) เป็นผู้เชี่ยวชาญและมีองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จำนวน 2 รูป และ 2) เป็นผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และมีองค์ความรู้เกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 6 ท่าน เพื่อศึกษาปัญหาและอุปสรรคที่ส่งผลให้การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทระหว่างคู่พิพาทที่มีคดีข้อพิพาทในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครในปัจจุบันไม่สามารถตกลงกันได้ และศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับการไกล่เกลี่ยโดยพุทธสันติวิธี เพื่อค้นหาแนวทางในการประยุกต์ใช้รูปแบบการไกล่เกลี่ยโดยพุทธสันติวิธี เพื่อใช้ในการไกล่เกลี่ยในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครซึ่งจะช่วยให้การไกล่เกลี่ยในศาลเยาวชนและครอบครัวกลางกรุงเทพมหานครเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสบความสำเร็จมากยิ่งขึ้น

2) การวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยการสังเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแยกตามข้อคำถาม เรียงตามวัตถุประสงค์การวิจัย แล้วจึงทำการสรุปผลการสัมภาษณ์เพื่อนำข้อมูลที่ได้อิงตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการประยุกต์ใช้องค์ความรู้และกระบวนการคิดตามหลักธรรมที่เกี่ยวกับความขัดแย้งในทางพุทธศาสนา และหลักการและหลักธรรมที่เป็นแนวคิดในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลักษณะของการวิเคราะห์เชิงลึก โดยเน้นกระบวนการมีส่วนร่วมของผู้ที่เกี่ยวข้องในการดำเนินการศึกษาวิจัย

3) สรุป จัดทำข้อเสนอแนะและนำเสนอผลการศึกษาที่ได้จากการวิเคราะห์ตามประเด็นที่สำคัญ เน้นการนำผลการศึกษาวิจัยมาเผยแพร่ให้หน่วยงานศาลยุติธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง

ขั้นตอนที่ 3 ผู้ให้ข้อมูลสำคัญ (Key Informant) การวิจัยครั้งนี้เป็นการสัมภาษณ์เชิงลึกกลุ่มตัวอย่าง 2 กลุ่ม โดยการคัดเลือกแบบเจาะจง (purposive sampling) ประกอบด้วย ผู้เชี่ยวชาญและมืองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย จำนวน 2 รูป และผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และมืองค์ความรู้เกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว จำนวน 6 ท่าน

ขั้นตอนที่ 4 เครื่องมือที่ใช้ในการศึกษา การวิจัยครั้งนี้ใช้การวิจัยเชิงคุณภาพโดยใช้การศึกษาเชิงเอกสารและการเก็บข้อมูลเชิงลึกภาคสนามเป็นหลัก ดังนั้นเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล คือ แบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่มีโครงสร้างที่แน่นอน ซึ่งผู้วิจัยพัฒนาขึ้นด้วยตนเอง ตามกรอบที่ได้รับจากการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง มีขั้นตอนของการสร้างและตรวจสอบคุณภาพเครื่องมือ ดังต่อไปนี้

- 1) ศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อให้ได้แนวทางในการกำหนดกรอบการสร้างเครื่องมือ
- 2) สร้างเครื่องมือวิจัยโดยยึดกรอบตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยที่ต้องการค้นหาคำตอบ
- 3) นำแนวคำถามที่สร้างขึ้นเพื่อขอความเห็นจากผู้เชี่ยวชาญเฉพาะทาง เพื่อตรวจสอบความครอบคลุม ความเหมาะสมของคำถามและความชัดเจนของภาษา แล้วจึงทำการปรับปรุงแก้ไข
- 4) นำแบบสัมภาษณ์เชิงลึกที่ผ่านการปรับปรุงแก้ไขแล้วไปตรวจสอบคุณภาพและจริยธรรมก่อนนำไปใช้เก็บข้อมูลจริงกับกลุ่มตัวอย่าง

ขั้นตอนที่ 5 การเก็บรวบรวมข้อมูล ผู้วิจัยได้ทำการลงพื้นที่ในพื้นที่ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร เพื่อรวบรวมข้อมูลโดยการสัมภาษณ์เชิงลึกตัวแทนผู้เชี่ยวชาญและมืองค์ความรู้เกี่ยวกับหลักธรรมทางพระพุทธศาสนา จากมหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย และผู้เชี่ยวชาญหรือเป็นผู้ปฏิบัติหน้าที่และมืองค์ความรู้เกี่ยวกับการใกล้เคียงข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว

ขั้นตอนที่ 6 การวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกมาทำการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) และทำการจัดกลุ่มข้อมูลแล้วนับความถี่ของคำสำคัญและใช้การวิเคราะห์หาค่าร้อยละของความถี่นั้น ๆ แยกตามข้อคำถาม แล้วจึงทำการสรุปผลเพื่อตอบวัตถุประสงค์ของการวิจัย

ขั้นตอนที่ 7 การนำเสนอผลการศึกษาวิจัย การนำเสนอข้อมูลจะอยู่ในลักษณะการพรรณนาความ (Descriptive Presentation) ประกอบการบรรยายเหตุการณ์ที่เกี่ยวข้องกับผลการสัมภาษณ์เชิงลึกตามข้อคำถามเพื่อให้เห็นถึงความถี่ของการตอบคำถามที่สามารถจัดกลุ่มและคำนวณค่าน้ำหนักให้เห็นถึงความสอดคล้องกันของแนวคิดของผู้ให้ข้อมูลแต่ละคน เพื่อนำไปสู่การสรุปผลการศึกษาอย่างเหมาะสม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้จริงกับทั้งหน่วยงานศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง หรือแม้แต่สามารถประยุกต์ใช้กับศาลยุติธรรมประเภทอื่น ๆ ในประเทศไทยได้

ผลการวิจัย

จากผลการศึกษาโดยการเก็บข้อมูลจากการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญด้านหลักธรรมทางพระพุทธศาสนาและผู้เชี่ยวชาญด้านการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัว ซึ่งผู้วิจัยสามารถสรุปผลการศึกษาได้ดังนี้

วัตถุประสงค์ที่ 1 เพื่อศึกษาหลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปตามหลักสากลมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนาจการเจรจาและการไกล่เกลี่ยแบบประเมิณผล

1.1 โดยที่การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทแบบอำนาจการเจรจา มักนิยมใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่หวังผลให้เกิดการประนีประนอม และมีเป้าหมายของการไกล่เกลี่ยที่มุ่งให้คู่ขัดแย้งได้ประนีประนอม ประองตองซึ่งกันและกัน การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในลักษณะเช่นนี้เป็นที่แพร่หลายเพราะไม่ต้องอาศัยความรู้ในด้านกฎหมายอย่างชำนาญของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย หากแต่อาศัยคุณธรรมและการเป็นผู้รักในความยุติธรรม ก็สามารถทำให้การไกล่เกลี่ยประสบความสำเร็จได้ ลักษณะของการไกล่เกลี่ยประเภทนี้จึงเป็นแบบของการอำนวยความสะดวกจนเกิดบรรยากาศแห่งการพูดคุยกันขึ้น ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเพียงกระตุ้นให้คู่กรณีคิดแก้ปัญหาาร่วมกัน ทักษะในการสื่อสารของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยจึงมีความจำเป็นกว่าความรู้ในทางกฎหมายหรือความชำนาญเฉพาะทางในด้านอื่นๆ

1.2 การไกล่เกลี่ยแบบประเมิณผล เป็นการไกล่เกลี่ยที่ต้องอาศัยการคาดการณ์ล่วงหน้าว่าหากต่อสู้กันด้วยกระบวนการยุติธรรมแล้วจะมีผลใดๆ เกิดขึ้นกับคู่กรณี คู่กรณีทั้งสองฝ่ายจะต้องประเมินหรือพิจารณาซึ่งน้ำหนักโดยอาศัยเหตุและผลเป็นเครื่องมือในการคาดการณ์ผลที่จะตามมาของข้อพิพาท โดยเฉพาะอย่างยิ่งการคาดการณ์จะต้องอาศัยความรู้ทางด้านกฎหมายและกระบวนการทางกฎหมาย จากการศึกษาผู้วิจัยพบว่า ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ใช้รูปแบบของการไกล่เกลี่ยแบบประเมิณผล กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงมีความสำคัญและมีความเป็นแบบแผนเพราะต้องคำนึงถึงความเป็นสถาบันครอบครัวและผู้เยาว์ที่ต้องเข้ามาเกี่ยวข้องกับความขัดแย้งให้ได้รับผลกระทบทางจิตใจให้น้อยที่สุด กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นเสมือนด้านแรกของความขัดแย้งซึ่งเกิดขึ้นจากสมาชิกในครอบครัว โดยที่ขั้นตอนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร มีดังต่อไปนี้

1.2.1 เตรียมข้อมูล ผู้ที่ได้รับหน้าที่ไกล่เกลี่ยและรับผิดชอบสำนวนการไกล่เกลี่ย ทำหน้าที่ในการอ่านและตรวจสอบรายละเอียดแห่งข้อเท็จจริง เพื่อให้เข้าถึงประเด็นปัญหาของข้อพิพาท นอกจากนี้ ผู้ไกล่เกลี่ยอาจจำเป็นต้องหาความรู้เพิ่มเติมในเรื่องที่จะทำการไกล่เกลี่ย

1.2.2 ประชุม ผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยเข้าใจสภาพปัญหาที่จะทำการไกล่เกลี่ยแล้ว ก็เข้าสู่ขั้นตอนของการเชิญคู่พิพาทมาประชุมเพื่อทำการไกล่เกลี่ย การประชุมนัดแรกผู้ไกล่เกลี่ยควรแนะนำตัวผู้ไกล่เกลี่ยให้คู่พิพาททุกฝ่ายรู้จักและหากมีข้อเท็จจริงที่อาจกระทบต่อความเป็นอิสระหรือเป็นกลาง หรือมีเหตุอันใดที่อาจถูก

คัดค้าน ก็ควรเปิดเผยให้คู่พิพาททราบเสียก่อน จากนั้นควรชี้แจงให้คู่พิพาทได้ทราบและเข้าใจถึงระเบียบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง ตลอดจนข้อตกลงร่วมกัน

1.2.3 ทำสัญญาประนีประนอม เมื่อการไกล่เกลี่ยสามารถตกลงกันได้ ผู้ไกล่เกลี่ยจะต้องพิจารณา ทบทวนอีกครั้งหนึ่งว่า ข้อตกลงดังกล่าวฝ่าฝืนต่อข้อกำหนดหรือไม่ หากไม่มีข้อใดฝ่าฝืนต่อข้อกำหนด ก็จัดให้ คู่พิพาทได้ทำสัญญาประนีประนอมยอมความกัน โดยหากเป็นข้อพิพาทที่ยังไม่เป็นคดีในศาล ก็ให้ทำสัญญา ประนีประนอมยอมความกันและให้คู่พิพาทลงลายมือชื่อไว้เป็นหลักฐาน ทั้งข้อพิพาททางแพ่งและทางอาญา

โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยเหล่านี้จะดำเนินไปจนสำเร็จได้ก็ต้องอาศัยคนกลางผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ซึ่ง จะต้องมีการเตรียมความพร้อมของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย วางตัวเป็นกลาง ไม่เอนเอียงไปฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง ต้องเป็นผู้ มีเมตตาและสร้างสัมพันธภาพที่ดีแก่คู่พิพาท ใช้เทคนิคต่างๆ ในการสร้างบรรยากาศที่ดีและรักษาให้คงอยู่ ตลอดเวลาของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ต้องเป็นนักสังเกตอาการปฏิกิริยาของคู่พิพาทเพื่อศึกษาความต้องการของ คู่พิพาท รู้จักโน้มน้ำหนักใจ และชี้ให้เห็นถึงความเสี่ยงที่จะเกิดขึ้นหากการไกล่เกลี่ยล้มเหลวเพราะปัญหาเรื่องสิทธิ ของคู่พิพาท เพื่อให้เกิดการยั้งคิด

วัตถุประสงค์ที่ 2 เพื่อศึกษาสภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ผลการวิจัยพบว่า

2.1 สภาพปัญหาและอุปสรรคกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ล้วนแล้วแต่มีหลากหลายสาเหตุ แต่เมื่อพิจารณาจากการสัมภาษณ์เชิงลึกของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทที่ล้วนแล้วแต่มีประสบการณ์แล้ว อาจจำแนกได้เป็น 2 ประเภทใหญ่ ๆ คือ

2.1.1 สาเหตุมาจากตัวคู่ความ โดยคดีที่เกี่ยวข้องเนื่องกับการหย่าร้างหรือการทะเลาะวิวาทกันของคู่สมรส โดยส่วนมากมักจะใช้ความรู้สึกหรือคู่ความไม่ยอมพูดคุยกันเพราะอารมณ์ความโกรธ เกลียดกันที่รุนแรง โดยเฉพาะในคดีหย่าจะมีการใช้อารมณ์ทั้งความรัก ความแค้นที่ทำให้คดีเกิดความยุ่งยากกว่าคดีแพ่งทั่วไป โดยเฉพาะหากมีบุตรด้วยกันแล้ว การแย่งอำนาจปกครองกันจะทำให้มีข้อพิพาทขัดแย้งกันยุ่งยาก เพราะต่างฝ่ายก็จะพูดแต่สิ่งไม่ดีของอีกฝ่ายให้บุตรฟังเพื่อให้เข้าข้างตนเอง อีกทั้งในคดีครอบครัวมักจะมีปัญหาญาติผู้ใหญ่ เช่น ปู่ ย่า ตา ยาย ที่แย่งกันเลี้ยงหลาน ทำให้การไกล่เกลี่ยทำได้ยากขึ้น และในบางคดีที่มีความขัดแย้งสูงอาจจะต้องมีการตรวจสอบสภาพจิตใจทั้งบิดา มารดาและบุตรอีกด้วย

2.1.2 สาเหตุมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ผู้ทำหน้าที่เป็นผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีความพร้อมตามคุณสมบัติภายในและภายนอกที่สามารถพิจารณาตามหลักการทางพระพุทธศาสนาจะทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยเป็นไปด้วยความราบรื่นและมีโอกาสประสบผลสำเร็จสูง คุณสมบัติภายในของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ ได้แก่ การเป็นผู้ที่สามารถคุมสติตัวเองได้ การมีความอดทน มีพรหมวิหารธรรม และเป็นผู้ไม่มีอคติ ส่วนคุณสมบัติภายนอกของผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทเชิงพุทธ ได้แก่ การบูรณาการใช้หลักกัลยาณมิตรธรรม หลักการวะธรรมและหลักศีลธรรมในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท มีเมตตาในหลักการแห่งสาราณียธรรม ดำเนินกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยอิงกับหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง ตลอดถึงผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยควร

ที่จะมีความเข้าใจต่อกระบวนการไกล่เกลี่ยในลักษณะเช่นเดียวกับหลักอริยสัจ 4 ซึ่งเป็นกระบวนการนำพามนุษย์ออกไปจากความขัดแย้ง นอกจากนั้นในกระบวนการไกล่เกลี่ยยังมีหลักธรรมที่สำคัญที่ควรพิจารณาอีกหลายหัวข้อ เช่น หลักสามัคคีธรรม หลักอปริหานิยธรรม หลักสาราณียธรรม และหลักสังคหวัตถุธรรม เมื่อผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยมีคุณสมบัติดังที่กล่าวมา และสามารถสร้างกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อ

2.2 หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี เป็นการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยบูรณาการหลักการและวิธีการทางพระพุทธศาสนาแก้ไขปัญหาข้อขัดแย้ง โดยอาศัยผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยซึ่งเป็นผู้มีบทบาทสำคัญในกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทบนพื้นฐานของความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรือ อริยมรรค ต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตา मनกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรม โดยสามารถสรุปการรูปแบบในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทตามความหมายของหลักอริยสัจ 4 ได้ ดังนี้

2.2.1 ขั้นเตรียมการ ผู้ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทวิเคราะห์ถึงองค์ประกอบของความขัดแย้งโดยใช้หลักอริยสัจ 4 มาช่วยในกระบวนการไกล่เกลี่ยมี 4 ขั้นตอนคือ

2.2.1.1 วิเคราะห์ความขัดแย้งหรือวิเคราะห์ทุกข์ จากสภาพความขัดแย้ง ประเด็นปัญหา มุมมองของคู่กรณีต่อปัญหา ความต้องการ รวมไปถึงผลประโยชน์ของแต่ละฝ่ายที่เป็นผู้มีส่วนได้เสีย

2.2.1.2 ค้นหาสาเหตุความขัดแย้งหรือสมุทัย สาเหตุที่ก่อให้เกิดความขัดแย้ง ปัจจัยภายนอกที่อาจกระทบต่อความขัดแย้ง

2.2.1.3 ค้นหาแนวทางที่อาจตกลงกันได้หรือค้นหาวิธี โดยพิจารณาให้เหมาะสมกับความขัดแย้งและตัวคู่กรณี

2.2.1.4 ออกแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยและกำหนดแผนการไกล่เกลี่ยหรือมรรค โดยวาง รูปแบบการไกล่เกลี่ยเรื่องนั้นๆ ว่ามีขั้นตอนใดบ้าง ลำดับขั้นตอนเป็นอย่างไร เริ่มต้นลำดับใด ขั้นตอนไหนก่อนหลัง โดยลงรายละเอียดการจัดห้อง กำหนดวาระการประชุม วางกติกาการไกล่เกลี่ย

2.2.2 เปิดประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยปิยวาจา มีใจเป็นกุศล เสียสละ เอื้อเฟื้อ มีอัตถจริยาด้วยประพฤติเป็นประโยชน์ และมีใจเป็นกลางอย่างสม่ำเสมอ (สมานัตตา) เพื่อให้คู่กรณีเต็มใจและพร้อมใจที่จะเจรจา

2.2.3 รวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก มีความอดทนและตั้งใจในการฟัง ใช้หลักสาราณียธรรมในการดำเนินการเพื่อพิจารณาประเด็นของข้อพิพาทและร่วมค้นหาทางออกด้วยกัน โดยการเจรจาทีละประเด็น ควรไกล่เกลี่ยด้วยท่าทีที่เป็นมิตร พุดจาสุภาพ ใจเย็นและเมตตาต่อกัน ไม่คิดเอาเปรียบ ผู้ไกล่เกลี่ยต้องคอยประสานให้คู่พิพาทหลงความเห็นร่วมกันให้ได้

2.2.4 แก้ปัญหาและหาทางออก ประเมินทางเลือกในแต่ละประเด็นโดยไม่มีอคติและนำเสนอทางเลือกโดยพิจารณาที่กุศลมูลและอกุศลมูล ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการดำเนินการไกล่เกลี่ย

2.2.5 ปิดประชุมการไกล่เกลี่ย เมื่อตกลงกันได้ผู้ทำหน้าที่ผู้ไกล่เกลี่ยร่างสัญญาประนีประนอมยอมความโดยคำนึงถึงความปรองดองกันหลังจากนี้ ควรใช้หลักสามัคคีธรรม เขียนให้ครบทุกประเด็นไม่ให้ได้เปรียบเสียเปรียบหรือเกิดปัญหาในภายหลัง ผู้ไกล่เกลี่ยควรพูดเพื่อให้คู่กรณีให้อภัยต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไป

องค์ความรู้ใหม่

จากการศึกษาประเด็นที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในบทที่ผ่านมา ผู้วิจัยสามารถสรุปกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยพุทธสันติวิธีของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร ให้ออกมาในรูปแบบของโมเดลองค์ความรู้ได้ ดังนี้

ภาพที่ 1 แสดงโมเดลกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยแนวทางพุทธสันติวิธี

ของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร

ผู้วิจัยสามารถอธิบายความหมายของโมเดล ได้ดังต่อไปนี้

1. Cause (C) คือ การวิเคราะห์หาสาเหตุของความขัดแย้งหรือสาเหตุของข้อพิพาทว่ามีลักษณะอย่างไร โดยใช้หลักอริยสัจสี่ คือการวิเคราะห์หาสาเหตุของความทุกข์ (สมุทัย) อันเป็นที่มาของความขัดแย้งทั้งปวงในโลก หลักการอริยสัจสี่จึงเป็นจุดเริ่มต้นของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท

2. Speech (S) คือ การใช้คำพูดที่อ่อนหวานหรือการพูดด้วยปิยวาจา ในฐานะของผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยนั้น จะต้องมีความสมบัตินในการเป็นผู้ที่มีความสามารถในการสื่อสารได้อย่างมีประสิทธิภาพและสามารถโน้มน้าวคู่กรณีให้ยินยอมหรือปรองดองกันได้

3. Kindness (K) คือ ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องมีคุณธรรมภายในคือความเมตตา ซึ่งเป็นคุณสมบัติภายในของผู้ที่ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเห็นคู่ขัดแย้งเป็นผู้ที่ได้รับความทุกข์และปรารถนาเห็นความปรองดองรักใคร่ สามัคคีกัน

4. Unbiased (U) ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องไม่มีอคติหรือลำเอียงเข้าข้างฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หากแต่เป็นผู้ที่ต้องรักษาความเป็นกลาง สร้างบรรยากาศให้คู่กรณีเกิดความรู้สึกปลอดภัย และสามารถที่จะเริ่มต้นสนทนาเพื่อการพูดคุยตกลงกันได้

5. Forgiveness (F) ผู้ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะต้องระลึกไว้เสมอว่า เป้าหมายของกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทคือการให้อภัยซึ่งกันและกันของคู่ขัดแย้ง และสามารถอยู่ร่วมกันได้อีกครั้ง หรือสามารถที่จะตกลงปรองดองกันได้โดยปราศจากความรุนแรง

อภิปรายผลการวิจัย

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสามารถอภิปรายผลการศึกษาดังนี้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้ หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยทั่วไปตามหลักสากลมีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนาจการเจรจาและการไกล่เกลี่ยแบบประเมิณผล ทั้งนี้เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานครที่ใช้ในปัจจุบันนั้น ได้นำหลักการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจากการไกล่เกลี่ยในศาลยุติธรรมอื่น ๆ ทั่วไปมาประยุกต์ใช้ ซึ่งไม่ได้มีความจำเพาะเจาะจงว่าต้องเป็นข้อพิพาทที่เกิดกับเยาวชนและครอบครัวเท่านั้น แนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจึงเป็นไปอย่างกว้าง ๆ หรืออาจจะไม่ได้ลงลึกหรือทำให้เข้าใจถึงเรื่องของความขัดแย้งในครอบครัวได้อย่างลึกซึ้ง และอาจจะใช้คนกลางหรือผู้ไกล่เกลี่ยที่อาจจะไม่เหมาะสมหรือมีทักษะที่เกี่ยวกับการระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวข้องกับครอบครัว สอดคล้องกับแนวคิดของ Sakseng (2014) ที่พบว่า การไกล่เกลี่ยข้อพิพาทมีบุคคลที่สามารถทำหน้าที่เป็นคนกลางหรือที่เรียกว่าผู้ไกล่เกลี่ย (Mediator) คู่กรณีจะเจรจาทอรองกัน โดยผู้ไกล่เกลี่ยเป็นผู้ช่วยเหลือให้คำแนะนำ ประสานความเข้าใจระหว่างคู่กรณีเพื่อให้บรรยากาศในการเจรจาเป็นไปในทางที่ดี และสามารถหาวิธีแก้ไขปัญหาคือได้ เช่นเดียวกับแนวคิดของ Thammasak (2006) ที่พบว่า ประเทศต่าง ๆ ได้มีการกำหนดแนวทางการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทโดยออกเป็นพระราชบัญญัติรูปแบบการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยตามพระราชบัญญัตินี้เปิดโอกาสให้มีการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทด้วยความสมัครใจของคู่ความ ในบางประเทศได้ออกเป็นประมวลกฎหมายว่าด้วยการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททางแพ่งและทางการค้า หรือออกกฎหมายเฉพาะการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในคดีทางแพ่ง โดยแยกออกมาจากประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ส่วนการนำระบบไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในศาลยุติธรรมของไทยได้มีการออกกฎหมายที่เกี่ยวข้องมาเป็นระยะเวลานานแล้ว แต่ในทางปฏิบัติการนำมาใช้ยังมีปัญหา

อุปสรรคหลายประการ เช่น ความน่าเชื่อถือของคนกลาง ที่ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย การเก็บรักษาความลับของกรณีพิพาท เป็นต้น

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคและหลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปได้ดังนี้ สภาพปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร มาจาก 2 สาเหตุ คือ สาเหตุมาจากตัวคู่ความสาเหตุมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ทั้งนี้เพราะจากข้อมูลจาก Office of the Court of Justice (2016) แสดงให้เห็นว่า ปัญหาส่วนใหญ่ที่ทำให้กระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทล้มเหลวไม่ประสบความสำเร็จเกิดจากคู่ความเองมีอคติ และไม่ยอมที่จะตกลงกันด้วยดี ต้องการที่จะเอาชนะกันให้ได้ ในขณะที่อีกสาเหตุหนึ่งมาจากความสามารถและศักยภาพของผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยข้อพิพาท ซึ่งถ้าผู้ทำหน้าที่เป็นคนกลางในการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทขาดทักษะ และความสามารถในการทำหน้าที่แล้ว ก็ยากที่จะทำให้การยุติความขัดแย้งและข้อพิพาทสามารถบรรลุผลสำเร็จได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ Sills (1968) ที่กล่าวว่า ความขัดแย้งในสังคมมนุษย์มาจากผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่ไม่เท่าเทียมกัน สถานะทางสังคมมีความแตกต่างกันในเรื่องเกียรติและศักดิ์ศรี การมีอำนาจที่ไม่เท่ากันรวมไปถึงความขัดแย้งในทางนามธรรม เช่น ฝ่ายหนึ่งต้องการให้ปล่อยตัวไม่ใหญ่ไว้ เช่นเดียวกับ แนวคิดของ Silpamahabandit (2007) ที่กล่าวว่า สังคมปัจจุบันมีความหลากหลายของผู้คนที่อาศัยอยู่ร่วมกันย่อมก่อให้เกิดปัญหาต่าง ๆ มากมาย เนื่องจากผู้คนมีความแตกต่างกัน โดยเฉพาะอย่างยิ่งความต้องการที่แตกต่างกันความขัดแย้งมักเกิดขึ้นเมื่อบุคคลหรือกลุ่มบุคคลไม่ได้รับ หรือมีการตอบสนองในสิ่งที่บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องการ หรือแสวงหาในสิ่งที่ตนหรือกลุ่มของตนและในหลาย ๆ กรณี สอดคล้องกับความเห็นของ Wongnutararat (1992) ที่กล่าวว่า บุคคลอาจแสดงออกหรือกระทำการเพื่อให้ได้มาซึ่งสิ่งที่ต้องการอันจะนำไปสู่ความรุนแรงที่พบเห็นได้บ่อย ๆ ในสังคม ความไม่เห็นด้วยระหว่างบุคคลตั้งแต่สองคนขึ้นไป หรือระหว่างกลุ่มบุคคลอันเกิดจากความจริงที่ว่า บุคคลหรือกลุ่มบุคคลต้องแบ่งปันส่วนทรัพยากรต่าง ๆ หรือกิจกรรมการทำงาน หรือเกิดจากความแตกต่างในความรู้ ฐานะ ตำแหน่ง เป้าหมาย คุณค่า และการรับรู้ Tiansongjai (2010) พบว่า ในทัศนะของพระพุทธศาสนา ความขัดแย้งเกิดจากเหตุปัจจัยภายใน คือ อกุศลธรรมและปญฺจธรรม โดยทวิฏฐิซึ่งเป็นหนึ่งในปญฺจธรรมนั้น ถือว่าเป็นแกนกลางที่อยู่ลึกที่สุด เพราะเป็นการยึดมั่นถือมั่นในอุดมการณ์ของแต่ละคน ยิ่งถ้าทวิฏฐินั้นประกอบไปด้วยอกุศลมูล อันได้แก่ โลภะ โทสะและโมหะ ทวิฏฐินั้นก็จะกลายเป็นมิจฉาทิฏฐิ

ในขณะที่ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 ยังพบอีกว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร คือ ความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรือ อริยมรรค ต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวจีกรรม และเมตตามโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรมและหลักอริยสัจ 4 ทั้งนี้เพราะหลักธรรมเหล่านี้เกี่ยวข้องกับแนวทางการอยู่ร่วมกันของคนในสังคมอย่างสันติสุข เหมาะสมสำหรับที่จะนำไปประยุกต์ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาท โดยเฉพาะข้อพิพาทที่เกิดกับคนในครอบครัวและญาติพี่น้องใกล้ชิดกัน

สอดคล้องกับแนวคิดของ Kongdueng (2008) ที่กล่าวว่า การสังเคราะห์หลักธรรมทางพระพุทธศาสนา มาประยุกต์ใช้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทจะเน้นหลักธรรมหมวดคติ 4 เพราะขาดความสามัคคีถือฝักฝ่าย มีอคติ หวาดระแวงซึ่งกันและกัน หมวดพรหมวิหาร 4 เพราะหลายฝ่ายขาดไมตรี จิต ไม่เป็นกัลยาณมิตรต่อกัน หมวดวิสุทธิ 4 เพราะสังคมไทยใช้วิถีทุจริตในการพูดเท็จ พูดคำหยาบ พูดส่อเสียด และพูดเพ้อเจ้อ หลักสาราณียธรรม 6 เพื่อให้สังคมสามัคคีปรองดอง เอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ชวนให้ระลึกรู้ถึงกันแต่ในทางที่ดี และมรรคมืองค์แปด เพื่อให้ทุกฝ่ายมีสติพิจารณาเห็นตัวปัญหา ตามหลักอริยสัจ 4 ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ได้กับการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทในสังคมไทยได้ดีที่สุด ในขณะที่ Tiansongjai (2010) พบว่า ในการปฏิบัติการจัดการความขัดแย้งทางพระพุทธศาสนานั้น แบ่งออกได้เป็น 3 วิธี คือ 1) การเจรจาไกล่เกลี่ยคนกลาง 2) อภัยทาน และ 3) ทางเลือกอื่นตามแนวทางแห่งพระวินัย ซึ่งได้แก่ การไต่สวน การประนีประนอม การใช้เสียงข้างมากและการพิจารณาตัดสินโดยสังฆสภา

สรุป

จากผลการศึกษา ผู้วิจัยสรุปได้ว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร อยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนวยการเจรจาและแบบประเมินผล โดยที่ขั้นตอนจะเริ่มด้วยการเตรียมข้อมูล การประชุมและการทำสัญญาประนีประนอม โดยกระบวนการไกล่เกลี่ยนี้จะต้องอาศัยคนกลางผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ยที่วางตัวเป็นกลาง มีเมตตา เป็นนักสังเกต รู้จักโน้มน้าวใจและชี้ให้เห็นประโยชน์ของการไกล่เกลี่ย แต่จากการศึกษาก็พบว่า ปัญหาและอุปสรรคของกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร จะมีสาเหตุมาจากตัวคู่ความที่มีทิฐิ ไม่ยอมความกันและจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ที่ขาดคุณสมบัติที่เหมาะสมทั้งภายในและภายนอก ซึ่งหลักพุทธธรรมจะมีพื้นฐานมาจากความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธีหรืออริยมรรค โดยต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม วชิกรรม และมโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรม และหลักอริยสัจ 4 ซึ่งมีขั้นตอนเริ่มจากการเตรียมการ ด้วยการวิเคราะห์ความขัดแย้งหรือวิเคราะห์ทุกข์ แล้วจึงค้นหาสาเหตุความขัดแย้งหรือสมุทัย แล้วจึงแนวทางที่อาจตกลงกันได้หรือค้นหาวิธี และออกแบบกระบวนการไกล่เกลี่ยและกำหนดแผนการไกล่เกลี่ยหรือมรรค ต่อมาจึงเปิดประชุมการไกล่เกลี่ยด้วยปียวาจา มีใจเป็นกุศล เพื่อให้คู่กรณีเต็มใจและพร้อมใจที่จะเจรจา ในขณะเดียวกันก็ทำการรวบรวมข้อมูลและสร้างทางเลือก มีความอดทนและตั้งใจในการฟัง ใช้หลักสาราณียธรรมในการดำเนินการเพื่อพิจารณาประเด็นของข้อพิพาทและร่วมค้นหาทางออกด้วยกัน เพื่อไปสู่การแก้ปัญหาและหาทางออก ประเมินทางเลือกในแต่ละประเด็นโดยไม่มีอคติและนำเสนอทางเลือกโดยพิจารณาที่กุศลมูลและอกุศลมูล ใช้หลักอปริหานิยธรรมในการดำเนินการไกล่เกลี่ย สุดท้ายจึงปิดประชุมการไกล่เกลี่ย โดยใช้หลักสามัคคีธรรม เขียนให้ครบทุกประเด็นไม่ได้เปรียบเสียเปรียบหรือเกิดปัญหาในภายหลัง ผู้ไกล่เกลี่ยควรพูดเพื่อให้คู่กรณีให้อภัยต่อกันเพื่อการอยู่ร่วมกันอย่างผาสุกต่อไป

ข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะ ดังนี้

1. ข้อเสนอแนะจากการวิจัย

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 1 พบว่า หลักการและกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร สามารถสรุปว่ามีอยู่ 2 รูปแบบ คือ การไกล่เกลี่ยแบบอำนาจการเจรจาและการไกล่เกลี่ยแบบประเมิณผล ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำกระบวนการของการไกล่เกลี่ยข้อพิพาททั้ง 2 รูปแบบ ไปประยุกต์เข้ากับหลักพุทธสันติหรือหลักธรรมในการอยู่ร่วมกันทั้งหลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรืออริยมรรค รวมถึงหลักสาราณียธรรมและหลักอริยสัจ 4 เพื่อปรับปรุงประสิทธิภาพและนำเสนอแนวทางการไกล่เกลี่ยแบบใหม่ ๆ ที่จะช่วยให้สามารถประสบผลสำเร็จได้มากยิ่งขึ้นได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า สภาพปัญหา อุปสรรคที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร มาจาก 2 สาเหตุ คือ สาเหตุมาจากตัวคู่ความเอง และมาจากตัวผู้ทำหน้าที่ไกล่เกลี่ย ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรให้ความรู้และทำความเข้าใจกับคู่พิพาททั้งสองฝ่าย ถึงประโยชน์ที่จะเกิดขึ้นจากกระบวนการไกล่เกลี่ยโดยคนกลางที่มีประสบการณ์และน่าเชื่อถือ ในขณะเดียวกัน ศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร จำเป็นที่จะต้องคัดสรรผู้ที่ทำหน้าที่ประนีประนอมข้อพิพาทที่มีคุณสมบัติเป็นไปตามข้อกำหนดของสำนักกระงับข้อพิพาท และจะต้องเป็นผู้ที่มีคุณธรรมจริยธรรมเป็นที่ประจักษ์ เพื่อสร้างความไว้วางใจให้กับคู่พิพาททั้งสองฝ่ายได้

ผลจากการวิจัยวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 พบว่า หลักพุทธธรรมที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการไกล่เกลี่ยคดีข้อพิพาทของศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง กรุงเทพมหานคร คือ ความเป็นกลางตามหลักพุทธสันติวิธี ใช้หลักมัชฌิมาปฏิปทาหรือทางสายกลาง หรือ อริยมรรค ต้องมีเมตตาทั้งเมตตากายกรรม เมตตาวาจกรรม และเมตตามโนกรรม เพื่อจะนำไปสู่การปรองดอง สามัคคี รู้จักแบ่งปันกันตามหลักสาราณียธรรมและหลักอริยสัจ 4 ดังนั้นหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรนำไปใช้เป็นหลักในกระบวนการเจรจาไกล่เกลี่ยข้อพิพาทของคู่ความ ซึ่งการใช้แนวทางพุทธสันติเข้ามาเป็นหลักในการเจรจาแล้ว จะช่วยให้ความขัดแย้งที่รุนแรงอาจผ่อนคลายลงและคู่พิพาทมีแนวโน้มที่จะหันหน้าเข้ามาคุยกันได้อย่างมีสติ และใช้เหตุและผลในการเจรจากันมากขึ้นได้

2. ข้อเสนอแนะงานวิจัยครั้งต่อไป

สำหรับประเด็นในการวิจัยครั้งต่อไปควรทำวิจัยในประเด็นเกี่ยวกับการประยุกต์ใช้หลักพุทธสันติศึกษาในศาลยุติธรรมหรือองค์กรในประเภทอื่น ๆ ซึ่งผู้มีความสนใจสามารถที่จะนำไปศึกษาในอนาคตได้ เพราะกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทยังปรากฏในส่วนต่าง ๆ ทั้งที่มีลักษณะเป็นองค์กรของรัฐ หรือแม้แต่ภาคประชาสังคมในพื้นที่ต่างๆ ซึ่งเป็นกระบวนการไกล่เกลี่ยข้อพิพาทที่มีลักษณะเฉพาะตัว แตกต่างกันไปตามพื้นฐานทางสังคม วัฒนธรรมและลักษณะของความขัดแย้งที่เกิดขึ้น ดังนั้นจึงเป็นความท้าทายอย่างยิ่งที่ผู้ศึกษาจะนำแนวทางการวิจัยครั้งนี้ไปประยุกต์ให้เกิดประโยชน์ในการศึกษาค้นคว้าครั้งต่อไป

References

- Akarathitipong, J. (2014). *Documents for teaching staff relations management*. Ayutthaya: Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University.
- Kongdueng, T. (2008). *Analysis and synthesis of Buddhist disputes mediation*. (Master's Thesis). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Office of the Court of Justice. (2021). *Report on the statistics of court cases throughout the Kingdom for the year 2020*. Bangkok: Office of the Courts of Justice.
- Praditthakorn, W., Komsakorn, M., & Tontheerawong, B. (2013). The adoption of communication methods to enhance the mediation process of the mediator in the Court of Justice. *Valayalongkorn Review Journal*, 3(1), 17.
- Saksaeng, K. (2014). *Reconciliation justice and criminal dispute resolution the will of the constitution: A case study in court*. (Master's Thesis). Sukhothai Thammathirat Open University. Nonthaburi.
- Sills, D. L. (1968). *International encyclopedia of the social sciences*. New York: The Macmillan.
- Silpamahabandit, M. (2007). *Conflict management council for dispute management and conciliation: An Introduction to dispute mediation*. Bangkok: Thana Place.
- Thammasak, N. (2006). *The role of the court and the problem of mediating litigation disputes*. (Master's Thesis). Chulalongkorn University. Bangkok.
- Thosuwanichinda, W. (2008). *Complete negotiations*. Bangkok: Technology Promotion Association (Thai-Japanese).
- Tiansongjai, C. (2010). *Buddhist mediator negotiations: Principles and tools for manage conflicts*. (Doctoral Dissertation). Mahachulalongkornrajavidyalaya University. Ayutthaya.
- Wongnutarot, P. (1992). *Psychology of personnel management*. Bangkok: Bangkok Promotion Center.
- Worakitsophonpaisan, W. (2009). *Legal problems related to the mediation of civil disputes before submitting the case to the court*. (Master's Thesis). Sripatum University. Chonburi Campus.